

När ljuset vinner – Valborg och farväl till mörkret

Berättelse

En eld i vårkvällen

Den 30 april, kvällen före den 1 maj, tänds majbrasor på torg, ängar och stränder runt om i Sverige. Det är Valborgsmässoafton, oftast bara kallad Valborg, och firandet handlar om en enda sak: att hälsa våren välkommen. När det börjar skymma samlas människor kring den stora elden, tittar på lågorna och pratar med varandra. Ofta sjunger en kör vårsånger – man brukar säga att kören “sjunger in våren” – och ibland håller någon ett kort vårtal. Det är en stämningsfull kväll, och för många är den en av årets gladaste.

En offentlig fest, inte en familjehögtid

Valborg skiljer sig från flera andra svenska högtider. Julafton firar de flesta hemma, i en sluten krets av familj och nära vänner. Valborg är i stället en öppen och offentlig fest. Man behöver ingen inbjudan, för elden tillhör alla. Vem som helst kan gå dit, ställa sig bland de andra och bli en del av kvällen. På så sätt blir Valborg en fest för hela orten snarare än för det enskilda hemmet. I universitetsstäder som Uppsala – där dagen kallas “Sista april” – och Lund firar dessutom studenterna stort, med sång, vårtal och sina vita studentmössor.

Varför just eldar?

Att fira med eld kan verka mystiskt, men förklaringen är ganska jordnära. Traditionen är gammal och hänger samman med jordbruket. På våren släppte bönderna ut sina djur på bete igen efter den långa vintern. Då tändes eldar för att skrämma bort rovdjur som varg, och enligt äldre folktro också för att hålla onda makter borta. Säkra uppgifter om majbrasor i Sverige finns från 1700-talet; på Linnés tid förekom de framför allt i Uppland, och först omkring hundra år senare spreds seden till allt större delar av landet. Namnet kommer från helgonet Valborg, eller Walburga, enligt traditionen en engelsk abbedissa i ett tyskt kloster på 700-talet, vars dag i kalendern råkade ligga just här. I dag tänker nog få på henne när elden brinner.

Ljusets återkomst betyder mycket i norr

För att förstå varför våren firas så starkt i Sverige behöver man tänka på landets läge långt norrut. Här är skillnaden mellan årstiderna mycket stor. Vintern är lång, kall och mörk, och längst i norr kan solen vara borta i flera veckor under den så kallade mörkertiden (läs mer i texten om midnattssol och mörkertid). När ljuset sedan vänder tillbaka känns det därför inte som en självklarhet, utan som något man har väntat på och längtat efter. Valborgselden blir en synlig markör: nu är den mörka årstiden över. Att tända en stor eld tillsammans, just när naturen vaknar, är ett sätt att fira ljuset med ljus.

En tradition som lever vidare

Det mesta i firandet har förändrats med tiden. Bönderna behöver inte längre skrämman vargar, och de flesta tänker inte på något helgon. Ändå lever Valborg kvar, år efter år, fast av nya skäl. I dag handlar kvällen mest om gemenskap, om vårkänsla och om glädjen över att en svår och mörk tid är slut. Kanske är det just därför traditionen har överlevt: själva känslan – lättningen när ljuset vinner – är lika lätt att förstå i dag som för flera hundra år sedan.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
majbrasa	en stor eld som tänds på Valborgsmässoafton
skymma	när det börjar bli mörkt på kvällen
stämningsfull	som ger en stark och fin känsla
vårtal	ett tal där någon hälsar våren välkommen
sluten krets	en liten grupp av familj och nära vänner
offentlig	öppen för allmänheten; för alla, inte privat
ort	en plats där människor bor, t.ex. en stad eller by
jordnära	enkel och praktisk; lätt att förstå
bete	mark med gräs där djur får gå och äta
rovdjur	ett djur som jagar och äter andra djur
folktro	gamla föreställningar som människor förr trodde på
helgon	en person som kyrkan ser som helig
abbedissa	en kvinna som leder ett kloster
mörkertid	den period i norr då solen knappt eller inte alls visar sig
markör	ett tecken som visar att något börjar eller slutar
gemenskap	känslan av att höra ihop med andra

Läsförståelsefrågor

---

1. Vad menas i texten med att “elden tillhör alla”?
  1. Att alla måste hjälpa till att bära ved till brasan.
  2. Att vem som helst får komma till firandet, utan att vara bjuden.
  3. Att man äger en del av elden tillsammans med andra.
2. Hur skiljer sig Valborg från julafton enligt texten?
  1. Valborg firas inomhus, julafton utomhus.
  2. Valborg är offentlig och öppen, medan julafton oftast firas i en mindre, privat krets.
  3. Valborg firas bara av studenter, julafton av alla andra.
3. Vad var den praktiska bakgrunden till Valborgselden?
  1. Att man behövde ljus för att kunna arbeta sent på kvällen.
  2. Att man ville hålla rovdjur borta från djuren som släpptes ut på bete.
  3. Att man brände gammalt skräp efter vintern för att städa byn.
4. Varför firas våren så starkt just i Sverige, enligt texten?
  1. Eftersom det aldrig blir riktigt varmt där.
  2. Eftersom skillnaden mellan den mörka vintern och den ljusa våren är så stor.
  3. Eftersom det är förbjudet att fira på vintern.
5. Vad menar texten när den skriver att man firar “ljuset med ljus”?
  1. Att man tänder en eld för att fira att dagsljuset kommer tillbaka.
  2. Att man bara firar när solen skiner.
  3. Att elden ersätter solen under hela sommaren.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Valborg infaller kvällen före den 1 maj.
  2. Majbrasor spreds över hela Sverige redan på 1600-talet.
  3. I Uppsala kallas Valborg för “Sista april”.
7. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Namnet Valborg kommer från ett helgon.
  2. Alla som firar Valborg tänker noga på helgonet medan elden brinner.
  3. Studenter i Uppsala och Lund firar med sång och vita mössor.
8. Texten säger att förklaringen till eldarna är “ganska jordnära”. Vad menas med det? Förklara med egna ord.
9. Varför kan man säga att Valborg har behållit sin form men bytt betydelse? Använd exempel ur texten.

10. Texten knyter Valborg till Sveriges nordliga läge och den långa, mörka vintern. Varför tror du att den kopplingen är viktig för att förstå firandet?
11. Sista stycket säger att traditionen kanske har överlevt för att själva känslan är lätt att förstå. Håller du med om det resonemanget? Motivera ditt svar.
12. Texten beskriver Valborg som en offentlig fest "för hela orten". Vad tror du att en sådan gemensam fest kan betyda för människorna på en ort? Resonera utifrån texten.

Diskussionsfrågor

- Valborg har gått från att vara en praktisk och delvis religiös sed till att bli en fest för våren och gemenskapen. Varför tror du att vissa traditioner ändrar betydelse i stället för att försvinna helt?
- Texten skiljer mellan offentliga fester (som Valborg) och privata familjehögtider (som julafton). Vilken sorts firande föredrar du själv, och varför?
- Klimat och ljus påverkar hur människor firar. Hur såg årstidernas växlingar ut där du växte upp, och märktes det i hur man firade?
- I texten är elden både något praktiskt och något symboliskt. Vilka andra saker kan ha både en praktisk och en symbolisk betydelse i en kultur?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text där du jämför Valborg med en vår- eller ljusfest från ett land eller en kultur du känner till. Vad är likt och vad är olika? Avsluta med en tanke om varför människor i många kulturer vill fira just ljusets eller vårens återkomst.